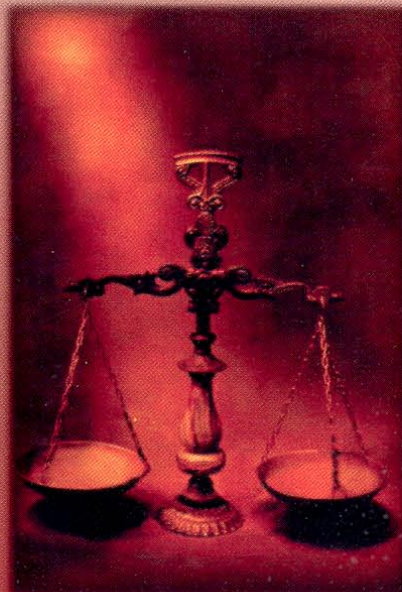

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE
ȘI ECONOMICE EUROPENE
„CONSTANTIN STERE” DIN MOLDOVA
UNIUNEA JURIȘTILOR DIN MOLDOVA

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Nr.2, februarie 2017

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 2 (196) 2017

Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicație acreditată de Consiliul Suprem
pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Politice
și Economice Europene
„Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF
Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare *Antonina DEMBIȚCHI*
Asistență computerizată *Maria BONDARI*

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice,
profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova),
Elena Aramă (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Victoria Arhiliuc (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Flavius-Antoniou Baias (doctor, conferențiar universitar,
decanul Facultății de Drept, Universitatea din București),
Sergiu Brînza (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Cătălin Bordeianu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Chibac (doctor în drept, profesor universitar),
Spyros Flogaitis (doctor în istorie și drept, profesor universitar
(Grecia), Director al Organizației Europene de Drept Public),
Ion Guceac (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Raisa Grecu (doctor habilitat în drept, profesor universitar,
USPEE „Constantin Stere”),
Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),
Nicolae Sadovei (doctor în drept, conferențiar universitar),
Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),
Florin Streteanu (doctor în drept, profesor universitar, decanul
Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca),
Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Lituania),
Tzyetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),
Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Președintele Uniunii
Juriștilor din Federația Rusă),
Tudorel Toader (doctor în drept, profesor universitar,
rectorul Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași),
Alexandru Țiclea (doctor în drept,
rectorul Universității Ecologice București, România).

ADRESA REDACȚIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90
e-mail: revistadrept@yahoo.com
Indexul PM 31536

SUMAR

Sergiu BRÎNZA, Vitalie STATI

Cu privire la posibila neconstituționalitate a unor amendamente recente operate în Codul penal și în Codul contravențional. *Partea II.* 2

Sergiu FURDUI

Opinie cu privire la impactul activității practico-științifice a judecătorului asupra actului de justiție împlinit 13

Alexandru CUZNEȚOV

Originea contractului de vânzare-cumpărare comercial..... 19

Alexandru ZNAGOVAN, Vladimir SAFTA, Ion MEREUȚĂ, Alexandru ARSENI

Particularitățile teoretice și practice ale conceptului de drept farmaceutic în Republica Moldova 23

Angela SERBINOV

Fabricarea, repararea, comercializarea ilegală a armei de foc sau a munițiilor, precum și sustragerea lor: modalități normative de exprimare a ilicitului penal prevăzut la art.290 CP RM 28

Denis BĂBĂLĂU

Subiectul infracțiunilor prevăzute la art.241 din Codul penal 38

Jacob RUB

Evil has never left us, it seems. So there is no need for it to return. It is here, it is now, and it is since hidden in the human historical memory..... 42

Alexe JEFLEA

Vulnerabilități și amenințări de natură religioasă în mediul de securitate publică: aspecte criminologice..... 46

Augustina ȘIMAN

Doctrina clauzei *rebus sic stantibus* (Efectul schimbării esențiale a circumstanțelor asupra validității tratatelor)..... 53

Adrian BADIA

Scurtă privire asupra unor mijloace tehnico-criminalistice și reactivi de detecție a urmelor materiale infracționale 57

Alina CODREANU

Impactul și necesitatea aplicării prevederilor noilor directive europene privind achizițiile publice în legislația națională la etapa actuală 61

CU PRIVIRE LA POSIBILA NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR AMENDAMENTE RECENTE OPERATE ÎN CODUL PENAL ȘI ÎN CODUL CONTRAVENȚIONAL

Partea II

Sergiu BRÎNZA,

doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)

Vitalie STATI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

In this study it is argued that several recently made amendments to the Penal Code by means of Law no.196/2016, would contravene the provision of par.(2) art.23 of the Constitution of the Republic of Moldova. The analysis of the amendments provided by this law brought us to the conclusion that these amendments generate to the penal law a certain level of unpredictability on the following issues: 1) whether at par.(1) art.201¹ PC RM are mentioned three independent offences or three normative options of one single offence; 2) the content of the concept of „isolation”, used at lett.b) par.(1) art.201¹ PC RM; 3) the meaning of the concept of „facts”, used at par.(2), (3) and par.(4) art.201¹ PC RM; 4) whether at lett.c) par.(2), lett.a) and lett.b) par.(3) and par.(4) art.201¹ PC RM are mentioned independent offences or the normative options of the offence/offences set forth at par.(1) art.201¹ PC RM. Also in support of the idea on the possible unconstitutionality of the amendments made by means of Law no.193/2016 and Law no.196/2016, in this direction there are reminded several relevant passages from the decisions of both the Constitutional Courts of the Republic of Moldova and Romania.

Keywords: Constitution; Constitutional Court; predictability; domestic violence; psychological violence; isolation; facts; action; inaction; battery or health harm.

3. Prin Legea nr.196/2016, *inter alia* [1], articolul 201¹ a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 201¹. Violența în familie

(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;
b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;

c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății,...

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății,...

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) și (2) care:

a) au cauzat vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății;

b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere...

(4) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au

cauzat vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei...”

În urma analizei amendamentelor operate prin Legea nr.196/2016, se poate susține că acestea au generat imprevizibilitatea legii penale în partea care ține de:

1) *faptul dacă la alin.(1) art.201¹ CP RM sunt descrise trei infracțiuni de sine stătătoare sau trei modalități normative ale aceleiași infracțiuni.*

Este adevărat că în art.201¹ CP RM se recurge la sintagmele: „(2) Faptele prevăzute la alin.(1):...”; „(3) Faptele prevăzute la alin.(1) și (2)...”; (4) „Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2)...”. Prin folosirea cuvântului „fapte”, legiuitorul ar sugera că la lit.a)-c) alin.(1) art.201¹ CP RM sunt descrise trei infracțiuni de sine stătătoare, nu trei modalități normative ale aceleiași infracțiuni.

Însă, prin aceasta, legiuitorul încalcă regula, conform căreia variantele-tip de infracțiuni pot fi prevăzute de articole sau de alineate, nu însă de litere. Această regulă se desprinde din coroborarea următoarelor teze: calificarea infracțiunilor în cazul unui concurs de infracțiuni, determinat la art.33 CP RM, se efectuează cu invocarea tuturor articolelor sau alineatelor unui singur articol din legea penală care prevăd faptele prejudiciabile săvârșite (art.114 CP RM); instanțele judecătorești vor avea în vedere faptul că regulile prevăzute de art. 39 CP RM din

1961 de stabilire a pedepsei se aplică în cazurile în care persoana a fost recunoscută vinovată de săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni, prevăzute de diferite articole ale Părții speciale a Codului penal, fără să fi fost condamnată pentru vreuna din ele, precum și atunci când după pronunțarea sentinței pe marginea cauzei se va constata că acest condamnat este vinovat și de altă infracțiune săvârșită înainte de pronunțarea sentinței în prima cauză cu condiția că pentru fiecare din infracțiunile ce intră în concurs nu au expirat termenele de prescripție pentru tragerea la răspundere penală și persoana nu a fost eliberată de răspundere printr-un act de grațiere sau amnistie sau din alte temeieri legale. Aceleași reguli sunt aplicate în cazurile de calificare a celor săvârșite conform unor alineate sau puncte separate ale articolului legii penale [2], dacă asemenea alineate sau puncte prevăd componente de sine stătătoare ale infracțiunii și au sancțiunile lor, precum și în cazurile săvârșirii de către o persoană a unor acțiuni omogene, dintre care unele se califică drept infracțiune terminată, iar altele – ca pregătire, tentativă sau complicitate la o asemenea infracțiune (Hotărârea Plenului Judecătorei Supreme a Republicii Moldova cu privire la practica de stabilire a pedepsei pentru săvârșirea mai multor infracțiuni sau în cazul mai multor sentințe, nr.13 din 20.12.1993 [3]).

Așadar, o infracțiune de sine stătătoare ar trebui descrisă în textul normei penale într-o manieră care ar presupune stabilirea unei sancțiuni aparte. Din aceste considerente, nu este corectă stabilirea în alin. (1) art.201¹ CP RM a unei singure sancțiuni pentru mai multe infracțiuni de sine stătătoare;

2) conținutul noțiunii de izolare, utilizată la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM.

Noțiunea în cauză este una estimativă. Ea nu este definită în cadrul unui act normativ. Drept urmare, există pericolul ca cel abilitat cu aplicarea legii penale să evalueze cu aproximație limitele care marchează sfera de incidență a noțiunii de izolare.

În acest sens, B.N. Korobeț afirmă că principalul pericol, pe care-l comportă noțiunile estimative, constă în libertatea discreționară prea largă a celor care califică oficial fapta descrisă în textul legii penale cu ajutorul unor asemenea noțiuni [4]. La rândul său, D.N. Levina opinează că persoanele, abilitate cu aplicarea legii, nu au o abordare unitară privind stabilirea conținutului unor noțiuni estimative. Din această cauză, în procesul de interpretare a unor astfel de noțiuni, sunt admise erori [5]. După M.V. Bavsun, devenind un „ostatic” al legislației instabile, persoana, abilitată cu aplicarea legii, este predispusă tot mai des să manifeste subiectivism în activitatea sa. În lipsa unei baze normative adecvate, acestei persoane nu-i rămâne decât să ia decizii, pornind de la propriile reprezentări cu privire la o situație sau

alta, fie de la nivelul său de pregătire, fie de la alte asemenea particularități [6].

Într-adevăr, este dificil a înțelege care semnificație i-a atribuit legiuitorul noțiunii de izolare, utilizată la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM.

În art.2 al Legii Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 01.03.2007 [7], identificăm anumite forme ale izolării: „violenta psihologică – impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derădere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni (*subl. ne aparține*); interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecvențării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar (*subl. ne aparține*)”. Exact aceeași interpretare o găsim la lit.c) pct.5 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatarei și traficului, nr.270 din 08.04.2014 [8].

În legătură cu o asemenea interpretare, se impun câteva precizări. În primul rând, împiedicarea neînțemeiată a unuia dintre părinți (a ambilor părinți) să comunice cu copilul ori să ia parte la educarea lui, precum și împiedicarea copilului să comunice cu bunicii, frații și surorile atrage răspundere conform art.64 din Codul contravențional. În al doilea rând, considerăm că impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, urmează a fi calificată în baza art.166 CP RM, nu conform art.201¹ CP RM. Or, în acest caz, se aduce atingere nu atât libertății psihice a persoanei (lezată ca rezultat al aplicării violenței psihologice), cât mai ales libertății fizice a persoanei.

Dar, ceea ce este mai important, sintagma „alte acțiuni cu efect similar”, utilizată în partea finală a definiției sus-menționate a noțiunii „violenta psihologică”, lasă deschisă posibilitatea de a interpreta extensiv și defavorabil noțiunea de „izolare”. Cu alte cuvinte, celor, care califică oficial fapta descrisă în textul legii penale, li se oferă posibilitatea să încalce regula stabilită la alin.(2) art.3 CP RM.

Datele problemei devin și mai complicate, dacă luăm în considerare interpretarea diferită a noțiunii „izolare”, efectuată în pct.7.3 al proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la

judicarea cauzelor penale despre violența în familie: „Violența psihologică include și violență emoțională: acte degradante sau umilitoare; insulte, jigniri, acte amenințătoare cu vătămare corporală; critică intensă; ridiculizarea victimei și folosirea de porecle sau epitețe insultătoare; izolarea socială, inclusiv separarea de copii, de alți membri ai suportului social (subl. ne aparține); gelozia extremă și posesivitatea extremă; acuzațiile nefondate de infidelitate; amenințările cu abandon sau divorțul; apariția în spațiul, locuința sau locul de muncă al persoanei, hărțuirea repetată la telefon; izolare de familie, de comunitate, de prieteni (subl. ne aparține); interzicere a realizării profesionale, a frecventării instituției de învățământ; privare intenționată de acces la informație; demonstrarea armei; agresiunea animalelor domestice, alte acțiuni cu efect similar (subl. ne aparține)” [9].

Însă, și de această dată, sintagma generică de final „alte acțiuni cu efect similar” confirmă că definiția în cauză este una exemplificativă, nu exhaustivă. În alți termeni, rămâne deschisă lista de exemple care ar intra sub incidența noțiunii de „izolare”, utilizată la lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM.

În afară de aceasta, este greu de stabilit semnificația exactă a noțiunilor subsecvente „izolare socială” și „izolare de familie, de comunitate, de prieteni”. Actele normative, în care sunt folosite sintagme similare, nu ne ajută prea mult.

De exemplu, în Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare pe anii 2008-2011, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.12.2007 [10], noțiunea „excluziune socială” este definită în felul următor: „Poziție socială periferică, de izolare a indivizilor sau grupurilor, cu acces drastic limitat la condițiile sociale de viață: economice, rezidențiale, ocupaționale, de educație și instruire. Se manifestă printr-un deficit de posibilități de afirmare și participare la viața colectivității”. Este dificil de înțeles în ce măsură această noțiune se intersectează cu noțiunea „izolare”.

În pct.26 al Anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Național privind sănătatea mintală pentru anii 2012-2016, nr.1025 din 28.12.2012 [11], se menționează: „Familiiile se confruntă cu stigmatul social, izolarea socială și fenomenul de suprasolicitare psihică (*burnout*), calitatea vieții acestora fiind joasă. Lipsește suportul autorităților la nivel de asigurare a serviciilor sociale indispensabile”. Dacă izolarea socială a familiilor constituie un fenomen obișnuit, atunci în care condiții izolarea socială ar intra sub incidența lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM.

Și mai greu este de înțeles semnificația exactă a noțiunii „izolare”, dacă luăm în considerare următoarea aserțiune din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului de

dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, nr.523 din 11.07.2011 [12]: „Societățile moderne se confruntă, actualmente, cu o criză gravă în relațiile sociale, rezultată din inegalitate, migrațiune, dispersarea familiilor, exodul rural, precum și din denaturarea principiilor solidarității umane. În ciuda eforturilor făcute de diferite țări, realitatea demonstrează că educația tinde să reproducă și chiar să sporească segmentarea socială și culturală. Rolul tradițional al educației ca mijloc de promovare a coeziunii și mobilității sociale s-a diminuat puternic în contextul actual economic și social. Fenomenele menționate au condus la izolarea/excluderea unor categorii de indivizi sau grupuri de indivizi (subl. ne aparține)”;

3) accepțiunea noțiunii „fapte”, utilizată în alin.(2), (3) și (4) art.201¹ CP RM.

Din analiza Codului penal, deducem că noțiunea „faptă” este utilizată în două accepțiuni diferite:

A. „Codul penal este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracțiuni (subl. ne aparține) și prevede pedepsele ce se aplică infractorilor” (alin.(2) art.1 CP RM); „Infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă (subl. ne aparține), prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și posibilă de pedeapsă penală” (alin.(1) art.14 CP RM);

B. „Aceeși faptă (subl. ne aparține) care a provocat din imprudență: a) o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) decesul bolnavului” (alin.(2) art.162 CP RM); „Aceeși faptă (subl. ne aparține) care a provocat din imprudență: a) o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) decesul victimei” (alin.(2) art.163 CP RM).

Așadar, ce se are în vedere prin „faptă” în art.201¹ CP RM: 1) fapta prejudiciabilă ca semn al laturii obiective a infracțiunii; 2) infracțiunea în ansamblul său?

Să încercăm să răspundem la această întrebare prin prisma dispoziției prevăzute la alin.(2) art.201¹ CP RM:

„Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

b) săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție;

c) care au provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății...”

Luând în considerare prevederea de la lit.c) alin.(2) art.201¹ CP RM, ar reieși că în art.201¹ CP RM, prin „faptă”, se are în vedere fapta prejudiciabilă ca semn al laturii obiective a infracțiunii. Totuși, prevederile de la lit.a) și b) alin.(2) art.201¹ CP RM exclud o asemenea posibilitate. Este clar că agravantele prevăzute la lit.a) și b) alin.(2) art.201¹ CP RM se

referă la infracțiunea în ansamblul ei, nu la o parte a infracțiunii.

Acum să presupunem că, în art.201¹ CP RM, prin „faptă” se are în vedere infracțiunea în ansamblul său. Într-o asemenea ipoteză, cum ar fi posibil ca acțiunea sau inacțiunea, soldată cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății (sau care a provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății), să provoace ulterior vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății, să cauzeze vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori să determine la sinucidere sau la tentativă de sinucidere? Altfel spus, cum ar fi posibil ca, drept rezultat al săvârșirii infracțiunii, să se producă succesiv două urmări prejudiciabile diferite, faptuitorul manifestând intenție față de ambele aceste urmări?

Reiese că, în art.201¹ CP RM, noțiunea „fapte” este folosită în două accepțiuni diferite. Întrebarea este: cum să prevadă destinatarul legii penale care din aceste accepțiuni va fi aleasă de către cel abilitat cu aplicarea legii penale?

4) *faptul dacă la lit.c) alin.(2), lit.a) și b) alin.(3) și alin.(4) art.201¹ CP RM sunt descrise infracțiuni de sine stătătoare sau modalitățile normative ale infracțiunii / infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.201¹ CP RM.*

Din modul de exprimare a legiuitorului în art.201¹ CP RM, ar rezulta că: 1) violența în familie este incriminată în art.201¹ CP RM într-o variantă-tip (sau în trei variante-tip) și în trei variante agravate; 2) violența în familie în varianta-tip (sau în variantele-tip) este incriminată la alin.(1) art.201¹ CP RM: acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; 3) la rândul său, violența în familie în prima sa variantă agravată este incriminată la alin.(2) art.201¹ CP RM, presupunând că: a) este săvârșită asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei; b) este săvârșită în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție; c) a provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății; 4) cea de-a doua variantă agravată a infracțiunii, prevăzută la alin.(3) art.201¹ CP RM, se exprimă în violența în familie, care: a) a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) a determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere; 5) în fine, violența în familie în cea de-a treia variantă agravată este incriminată la alin.(4) art.201¹ CP RM, presupu-

nând cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei.

Însă o asemenea interpretare ar fi lipsită de orice logică: nu este posibil ca acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei – manifestată, *inter alia*, prin: maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății – să provoace ulterior una din asemenea urmări prejudiciabile: vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății; vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; sinuciderea sau tentativa de sinucidere. Aceasta pentru că, în raport cu aceste urmări, faptuitorul manifestă intenție. Așa cum manifestă intenție și față de vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

În alți termeni, ca și oricare altă formă de violență, violența în familie presupune manifestarea intenției în raport cu urmările prejudiciabile pe care le implică: 1) vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății (lit.a) și c) alin.(1) art.201¹ CP RM); 2) vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății (lit.c) alin.(2) art.201¹ CP RM); 3) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (lit.a) alin.(3) art.201¹ CP RM); 4) sinuciderea sau tentativa de sinucidere (lit.b) alin.(3) art.201¹ CP RM).

Din cele consemnate *supra*, reiese că autorii proiectului, care stă la baza Legii nr.196/2016, nu au luat în considerare semantismul noțiunii „circumstanță agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal” [13]. Literalmente, prin „circumstanță” se are în vedere împrejurarea (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen [14]; împrejurarea, particularitatea care însoțește un fapt [15].

Așadar, prin „circumstanță agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal” se are în vedere împrejurarea (particulară) care însoțește o infracțiune în varianta ei tip (adică în varianta ei de bază, neagravată). Concluziile care se desprind sunt următoarele: 1) circumstanța agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, însoțește o infracțiune în varianta ei tip. Ea nu se integrează în varianta-tip a infracțiunii. Ea este cea care depășește necesarul variantei-tip a infracțiunii. Or, varianta-tip a infracțiunii, alături de circumstanța agravantă a infracțiunii prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, sunt cele care, împreună, constituie varianta agravată a infracțiunii; 2) circumstanța agravantă, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, însoțește anume o infracțiune. Ea nu poate însoți o parte a infracțiunii

(de exemplu, o faptă prejudiciabilă privită ca semn al laturii obiective a unei infracțiuni materiale).

Practic, aceeași idee se desprinde din afirmația făcută de I.Tanoviceanu: „Nu toate elementele din care se compune o infracțiune au aceeași importanță. Unele din ele sunt esențiale la toate infracțiunile de aceeași specie, sunt elementele constitutive, care nu pot lipsi fără ca să lipsească însăși infracțiunea. Altele, din contra, sunt accidentale, adică pot lipsi, și infracțiunea totuși poate exista și fără ele. Cele din urmă – circumstanțe” [16].

Din cele sus-menționate, rezultă că autorii proiectului, care stă la baza Legii nr.196/2016, au neglijat anumite prevederi ale Legii privind actele legislative: actul legislativ trebuie să respecte condițiile legalității, accesibilității, preciziei (alin.(2) art.3 „Trăsăturile și calitatea actului legislativ”); textul proiectului de act legislativ se elaborează în limba de stat, cu respectarea următoarei reguli: fraza se construiește conform normelor gramaticale, astfel încât să exprime corect, concis și fără echivoc ideea, să fie înțeleasă ușor de orice subiect interesat (lit.a) art.19 „Limbajul, ortografia și punctuația în actul legislativ”).

În contextul analizat, este cazul de menționat că, în procesul de elaborare a dispoziției unei norme penale speciale, întâi de toate, legiuitorul trebuie să descrie cât mai precis semnele laturii obiective a infracțiunii. Doar așa persoana, abilitată să aplice legea penală, va putea determina și constata juridic corespunderea exactă între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii, prevăzute de norma penală specială. În caz contrar, va exista pericolul calificării incorecte a faptelor săvârșite.

Un astfel de pericol îl prezintă construcția tehnico-legislativă a art.201¹ CP RM. Aceasta pentru că, în realitate, la lit.c) alin.(2) și lit.a), b) alin.(3) art.201¹ CP RM, sunt prevăzute trei infracțiuni distincte, care pot să formeze concurs între ele. Dispozițiile de la lit.c) alin.(2) și lit.a), b) alin.(3) art.201¹ CP RM nu presupun că vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății ar reprezenta cauza producerii: 1) vătămării medii a integrității corporale sau a sănătății; 2) vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; 3) sinuciderii sau tentativei de sinucidere. În cazul infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2), lit.a), b) alin.(3) art.201¹ CP RM, fiecare din aceste trei urmări prejudiciabile se află în legătură causală cu acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei.

Așadar, nu este corect a se afirma că la lit.c) alin.(2) și lit.a), b) alin.(3) art.201¹ CP RM sunt prevăzute variante agravate.

Este de menționat că, prin Legea nr.196/2016, alin.(2) art.145 CP RM a fost completat cu litera e¹) „asupra unui membru de familie”. Prin aceeași lege, Codul contravențional a fost completat, printre altele, cu art. 78¹ „Violența în familie”, având următoarea dispoziție: „Maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămarea neînsemnată a integrității (subl. ne aparține)”. Aceste două completări se înscriu în concepția de incriminare diferențiată, în articole diferite ale Părții speciale a Codului penal, a manifestărilor de violență în familie. Până la intrarea în vigoare a Legii nr.196/2016, această concepție a fost valorificată doar în lit.b²) alin.(2) art.171 și lit.b²) alin.(2) art.172 CP RM. Ne referim la circumstanța agravantă „săvârșit(e) asupra unui membru de familie”.

Nu este clar de ce autorii Legii nr.196/2016 au evitat să trateze problema sistemic și nu au propus extinderea concepției în cauză la alte articole decât art.145 CP RM. Ne referim la art.150-152 și 155 CP RM și la art.78¹ Cod contravențional (în partea care se referă la vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale care a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă). Consecvența obligă la operarea unor amendamente în aceste articole: 1) completarea alin.(2) art.150 CP RM cu litera e), având următorul conținut: „săvârșită asupra unui membru de familie”; 2) completarea alin.(2) art.151 CP RM cu litera n), având următorul conținut: „asupra unui membru de familie”; 3) completarea alin.(2) art.152 CP RM cu litera l), având următorul conținut: „asupra unui membru de familie”; 4) completarea art.155 CP RM cu alin. 2), având următoarea dispoziție: „Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită asupra unui membru de familie, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,...”; 5) completarea art.78¹ Cod contravențional cu alin. (2), având următoarea dispoziție: „Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale, comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă...”. În urma operării unor asemenea amendamente, art.201¹ CP RM ar deveni inutil și ar trebui abrogat.

Din Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice [17] nu rezultă în niciun fel că violența în familie ar trebui incriminată în cadrul unui singur articol [18]. De altfel, prezența în art.145, 171 și 172 CP RM a circumstanței agravante „săvârșit(e) asupra unui membru de familie”, precum și prezența art.78¹ din Codul contravențional deja compromite

sensul unei astfel de maniere de incriminare. În aceste condiții, soluțiile pe care le-am conturat în cadrul studiului de față ar putea constitui o alternativă viabilă la inițiativele declarative de reformare a cadrului legislativ penal privind violența în familie.

Din cele menționate mai sus, se poate vedea că, sub aspect tehnico-legislativ, art.201¹ CP RM este de o calitate mediocră, lăsând loc pentru interpretări echivoce. În această ordine de idei, ne raliem opiniei exprimate de D.Bărcănescu: „Legat de previzibilitate, se consideră că, pentru asigurarea securității juridice, legea penală trebuie să fie definită clar și interpretată restrictiv. Legea nu poate fi previzibilă dacă nu este și accesibilă, adică la îndemână, la dispoziția publicului. În acest sens, Comisia Europeană și Curtea Europeană au subliniat că legea (în general, nu neapărat legea penală) trebuie să fie suficient de accesibilă și precisă pentru a permite cetățenilor să o cunoască și să-și reglementeze conduita în raport cu prevederile sale” [19].

4. Pe cale de consecință, considerăm imperioasă repararea erorilor admise prin adoptarea Legii nr.193/2016 și a Legii nr.193/2016. În caz contrar, există pericolul ca aplicarea art.201¹, 217, 217¹-217⁶, 218 sau 219 CP RM ori a art.85-87 Cod contravențional să fie motivată într-o manieră de genul celei realizate într-o speță [20] de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție. Astfel, în cadrul recursului în anulare, avocatul T.C. a susținut: „Instanțele de fond au reținut incorect că urmările prejudiciabile constituie interesele generale ale societății, încălcarea drepturilor constituționale ale cetățenilor, crearea obstacolelor sau tulburărilor în activitatea organelor puterii și altor instituții publice, încălcarea ordinii de drept, asupra cărora se orientează acțiunile de cauzare de daune în proporții considerabile intereselor publice, deoarece pentru a reține acest semn calificativ este necesar de a cunoaște conținutul acestuia, care este vag, neclar și neprevizibil, fapt ce rezultă și din expertiza efectuată de experții Consiliului European, asupra Codului penal al Republicii Moldova în cadrul Programului de cooperare al Consiliului European pentru consolidarea statului de drept, în care și-au expus opinia asupra noțiunii „daune în proporții considerabile cauzate intereselor publice”, considerând că aceasta suferă de lipsă de previzibilitate și claritate, care la caz are aplicabilitate, considerând că hotărârile pronunțate sunt afectate de viciul fundamental, care rezidă prin sfidarea dispozițiilor alin. (1) art.7 Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și art.23 din Constituție”. Iată care au fost contraargumentele prezentate de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție: „Colegiul penal consideră nefondată poziția recurenților că sintagma «daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și in-

tereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice» este una vagă, prin care s-ar fi încălcat prevederile alin.(1) art.7 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, deoarece prin acțiunile sale A.R. a subminat autoritatea organului public reprezentată de către cea din urmă. Mai mult, prin cauzarea daunelor intereselor publice, trebuie de subînțeles credibilitatea autorităților, ce în limba legiuitorului este desemnat ca o încălcare semnificativă a intereselor legitime ale statului, la caz a Consiliului local care este un organ al administrației publice locale”. Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a omis să explice cum a ajuns la concluzia că, în limba legiuitorului, credibilitatea autorităților este desemnată ca o încălcare semnificativă a intereselor legitime ale statului.

În contextul examinat, consemnăm că în *cauza Lebedinschi c. Republicii Moldova*, au fost invocate următoarele considerente: „Curtea reamintește că, potrivit jurisprudenței sale constante, instanțele judecătorești naționale au obligația de a-și motiva deciziile (*Van de Hurk c. Olandei*, 19 aprilie 1994, §61, seria A, nr.288). Întinderea obligației de a motiva hotărârea poate varia în dependență de caracterul deciziei și trebuie determinată în lumina circumstanțelor cauzei (*Ruiz Torija c. Spaniei*, 9 decembrie 1994, § 29, seria A, nr.303-A). Deși articolul 6 §1 din Convenție nu obligă instanțele de judecată să ofere răspunsuri detaliate la toate argumentele invocate, totuși din hotărâre trebuie să reiasă clar că elementele esențiale ale cauzei au fost examinate (subl. ne apartine) (*Taxquet c. Belgiei* [MC], nr. 926/05, § 91, CEDO 2010)” [21].

În aceeași ordine de idei, R.A. Romașov afirmă că în cazul în care decizia se adoptă ca rezultat al aplicării unor norme de drept, subiectul abilitat să le aplice nu se poate limita doar la clarificarea pentru sine a conținutului acelor norme și la calificarea juridică a faptei în temeiul respectivelor norme de drept. Mai este necesar ca subiectul în cauză să explice persoanelor, în a căror privință a fost adoptată decizia, care este temeiul adoptării tocmai a unei astfel de decizii și nu a alteia [22]. În consonanță, V.V. Marciuk menționează că interpretarea judiciară extensivă a unui termen din cadrul legii penale poate avea ca efect alterarea neîntemeiată a sensului unei interdicții juridico-penale, precum și prejudicierea substanțială a drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale cetățenilor [23].

5. În continuare, în susținerea demersului nostru privind posibila neconstituționalitate a amendamentelor operate prin Legea nr.193/2016 și Legea nr.196/2016, vom prezenta unele pasaje relevante din anumite hotărâri ale Curții Constituționale a Republicii Moldova:

1) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii

Moldova asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin.(6) art.63 din Codul de procedură penală, nr.26 din 23.11.2010:

„Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art.23 din Constituție” [24];

2) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor dispoziții ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova (Sesizarea 1a/2012), nr.7 din 24.05.2012:

„Curtea reține că statul de drept, la care face alegație autorul sesizării, presupune că orânduirea socială și de stat se bazează pe normele și principiile fundamentale ale dreptului. O trăsătură esențială a statului de drept este subordonarea rigidă a tuturor, inclusiv a instituțiilor statale, normelor clare, previzibile și prestabilite ale dreptului” [25];

3) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 18 din Legea nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești (Sesizarea 34a/2012), nr.19 din 18.12.2012:

„Curtea reține că articolul 23 alin.(2) din Constituție pune în sarcina statului obligația de a face accesibile toate legile și actele normative... În acest context, Curtea reține că, deși articolul 23 din Constituție cuprinde doar criteriul de accesibilitate al legii, Curtea Europeană prin jurisprudența sa impune ca normele adoptate de autoritățile publice să fie inclusiv suficient de precise și previzibile... Potrivit jurisprudenței Curții Europene, „o normă este accesibilă și previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane să își corecteze conduita și să fie capabilă, cu consiliere adecvată, să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-o normă... Legea trebuie să fie accesibilă într-un mod adecvat: cetățeanul trebuie să aibă un indiciu adecvat, în circumstanțe concrete, asupra reglementărilor legale aplicabile...” (*Hotărârea CEDO Silver vs Regatul Unit*). Totodată, în jurisprudența sa Curtea Europeană a statuat că „...odată ce statul adoptă o soluție, aceasta trebuie să fie pusă în aplicare cu claritate și coerență pentru a evita pe cât este posibil insecuritatea juridică și incertitudinea pentru su-

biectele de drept vizate de către măsurile de aplicare a acestei soluții...” (*Hotărârea CEDO Păduraru vs România*). În același sens, potrivit art. 3 alin.(2) din Legea nr.780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative: „Actul legislativ trebuie să respecte condițiile legalității, accesibilității, preciziei...”. Curtea reține că, prin aceste reglementări de tehnică legislativă, legiuitorul a impus o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației, precum și conținutul și forma juridică adecvată ale fiecărui act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concurează la asigurarea unei legislații care respectă principiul securității raporturilor juridice, având claritatea și previzibilitatea necesară” [26];

4) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității art.II al Legii nr.56 din 04.04.2014 pentru completarea articolului 60 din Codul penal al Republicii Moldova (prescripția tragerii la răspundere penală) (Sesizarea nr. 27a/2014), nr.14 din 27.05.2014:

„Curtea reține că legea penală are repercusiunile cele mai dure comparativ cu alte legi sancționatoare, ea incriminează faptele cele mai prejudiciabile, respectiv, norma penală trebuie să dispună de o claritate desăvârșită pentru toate elementele componenței infracțiunii în cazul normelor din partea specială a legii penale. Această condiție este indispensabilă și în cazul normelor din partea generală a legii penale. Formulele generale și abstracte într-un caz concret pot afecta funcționalitatea legii penale, aplicarea ei coerentă și sistemică, ceea ce ar denatura principiul calității legii” [27];

5) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită) (Sesizarea nr.60a/2014), nr.6 din 16.04.2015:

„În Raportul Comisiei de la Veneția privind preeminența dreptului (adoptat la cea de-a 86-a sesiune plenară, 25-26 martie 2011) s-a stabilit: „Parlamentul nu poate deroga de la drepturile fundamentale adoptând texte ambigue de legi. Cetățenii trebuie să se bucure de o protecție juridică esențială în fața statului și instituțiilor sale”. Curtea reține că incriminarea faptelor în legile penale, stabilirea pedepsei pentru ele, precum și alte reglementări, se întemeiază pe rațiuni de politică penală. Astfel, legea penală constituie un ansamblu de reguli juridice, formulate într-o manieră clară, concisă și precisă. Totodată, Curtea menționează că, potrivit art.23 din Constituție, statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle, făcând accesibile în acest sens toate legile... Astfel, în materie penală, preeminența dreptului generează asigurarea principiilor legalității

infrafracțiunilor și pedepselor; inadmisibilității aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special, prin analogie...” [28];

6) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală (liberarea provizorie sub control judiciar) (Sesizarea nr. 33g/2016), nr.17 din 19.05.2016:

„Curtea reține că conținutul actului normativ trebuie să permită persoanei interesate să prevadă în mod rezonabil conduita pe care trebuie să o adopte, claritatea și previzibilitatea fiind elemente *sine qua non* ale constituționalității unei norme. De asemenea, legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, iar în cazul unor instituții juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularitățile lor. De altfel, în jurisprudența sa Curtea Europeană a reiterat că persoana în privința căreia se desfășoară o procedură penală este în drept să beneficieze de o diligență, în special în partea ce ține de examinarea cazului său. Astfel, previzibilitatea actului normativ este în strânsă legătură cu garanțiile unui proces echitabil, care sunt concepute pentru a evita plasarea unei persoane, pentru o perioadă îndelungată, într-o stare de incertitudine referitoare la rezultatul examinării cauzei” [29].

În același registru, prezentăm unele pasaje relevante din anumite decizii ale Curții Constituționale a României:

1) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.11 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.55/2002 privind regimul de deținere al câinilor periculoși sau agresivi, nr.903 din 06.07.2010: „Viciul de redactare constând în lipsa de corelare a limitelor de pedeapsă afectează garanțiile constituționale referitoare la dreptul la un proces echitabil. În acest sens, Curtea reține că acest drept este un drept complex, care are mai multe componente. Printre acestea se regăsește, astfel cum rezultă din jurisprudența... Curții Europene a Drepturilor Omului, și dreptul destinatarului normei de a fi informat într-o manieră lipsită de ambiguități asupra comportamentelor interzise, pe care este obligat să le evite. Pentru ca acest drept să fie asigurat în mod efectiv, enunțurile juridice trebuie să fie clare, precise și explicite, astfel încât să îl poată avertiza în mod inechivoc asupra gravității consecințelor nerespectării prescripțiilor legale cuprinse în acestea. Or, dispozițiile art.11 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.55/2002 nu respectă aceste cerințe esențiale de redactare. De asemenea, în conceptul de proces echitabil este inclus și dreptul la o apărare eficientă. Aceasta nu poate fi realizată în condițiile în care există o incertitudine cu privire la cuantumul pedepsei pe care instanța o poate aplica

pentru fapta prevăzută la art.11 alin.(1). Judecătorul însuși se află în dificultate, fiind pus în situația de a opta între mai multe variante posibile, în lipsa unei reprezentări clare a regimului sancționator aplicabil. Din cauza manierei defectuoase de redactare a textului de lege criticat, individualizarea judiciară a pedepsei nu poate fi făcută de instanță decât în mod arbitrar, aproximativ, în funcție de aprecieri lipsite de obiectivitate” [30];

2) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.5 alin.(2), art.49 alin.(2), art.54 și art.56 din Legea privind amplasarea și autorizarea mijloacelor de publicitate, nr.26 din 18.01.2012: „Nerespectarea normelor de tehnică legislativă determină apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii” [31];

3) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.6 din Legea nr.241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, nr.363 din 07.05.2015: „Curtea, având în vedere principiul generalității legilor, reține că poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplete poate chiar să se dovedească de dorit, suplete care nu trebuie să afecteze, însă, previzibilitatea legii (subl. ne aparține)” [32];

4) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru completarea Legii nr.393/2004 privind Statutul aleșilor locali, nr.22 din 20.01.2016:

„Respectarea prevederilor Legii nr.24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative se constituie într-un veritabil criteriu de constituționalitate prin prisma aplicării art.1 alin.(5) din Constituție”... În ceea ce privește aspectele referitoare la criteriile de claritate, precizie, previzibilitate și predictibilitate pe care un text de lege trebuie să le îndeplinească, Curtea constată că autoritatea legiuitoare... are obligația de a edicta norme care să respecte trăsăturile mai sus arătate. Referitor la aceste cerințe, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunțat în mod constant, statuând că o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în așa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanță de specialitate – să își corecteze conduita (Hotărârea din 29.03.2000 pronunțată în Cauza Rotaru împotriva României, Hotărârea din 23.09.1998 pronunțată în Cauza Petra împotriva României), iar cetățeanul trebuie să dispună de informații suficiente asupra normelor juridice aplicabile într-un caz dat și să fie capabil să prevadă, într-o

măsură rezonabilă, consecințele care pot apărea dintr-un act determinat. Pe scurt, legea trebuie să fie, în același timp, accesibilă și previzibilă (Hotărârea din 26.04.1979 pronunțată în Cauza Sunday Times împotriva Regatului Unit)” [33];

5) Decizia Curții Constituționale a României asupra sesizării de neconstituționalitate a dispozițiilor art.137 alin.(3), (4) și (5) din Regulamentul Camerei Deputaților, nr.30 din 27.01.2016: „Reglementarea criticată prin nerespectarea normelor de tehnică legislativă determină apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii. În concluzie, Curtea constată că dispozițiile art.137 alin.(5) din Regulamentul Camerei Deputaților sunt echivoce cu privire la posibilitatea Camerei Deputaților de a vota respingerea unei legi, ca urmare a reexaminării declanșate de cererea Președintelui României, astfel că nu respectă exigențele constituționale referitoare la calitatea legii, respectiv nu întrunesc condițiile de claritate, precizie și previzibilitate, fiind contrare dispozițiilor art.1 alin.(5) din Constituție” [34];

6) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15.06.2016:

„Având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, Curtea de la Strasbourg a reținut că formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile standard de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Nevoia de elucidare a punctelor neclare și de adaptare la circumstanțele schimbătoare va exista întotdeauna. Deși certitudinea în redactarea unei legi este un lucru dorit, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă, or, legea trebuie să fie capabilă să se adapteze schimbărilor de situație. Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor, dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul jurisprudenței ca izvor de drept fiind o componentă necesară și bine înrădăcinată în tradiția legală a statelor membre. Prin urmare, art.7 paragraful 1 din Convenție nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea graduală a regulilor răspunderii penale pe calea interpretării judiciare de la un caz la altul,

cu condiția ca rezultatul să fie coerent cu substanța infracțiunii și să fie în mod rezonabil previzibil (*subl. ne aparține*) (Hotărârea din 22.11.1995 pronunțată în Cauza S.W. împotriva Regatului Unit)...

În jurisprudența sa, Curtea a statuat, în esență, că o noțiune legală poate avea un conținut și înțeles autonom diferit de la o lege la alta, cu condiția ca legea care utilizează termenul respectiv să îl și definească. În caz contrar, destinatarul normei este acela care va stabili înțelesul acelei noțiuni, de la caz la caz, printr-o apreciere care nu poate fi decât una subiectivă și, în consecință, discreționară...

Astfel, Curtea constată că termenul «defectuos» nu este definit în Codul penal și nici nu este precizat elementul în legătură cu care defectuositatea este analizată, ceea ce determină lipsa de claritate și previzibilitate a acestuia. Această lipsă de claritate, precizie și previzibilitate a sintagmei «îndeplinește în mod defectuos» din cadrul dispozițiilor criticate creează premisa aplicării acesteia ca rezultat al unor interpretări sau aprecieri arbitrare. Având în vedere aceste aspecte, precum și faptul că persoana care are calitatea de funcționar în sensul legii penale trebuie să poată determina, fără echivoc, care este comportamentul ce poate avea semnificație penală, Curtea constată că sintagma «îndeplinește în mod defectuos» din cuprinsul dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969 și ale art.297 alin.(1) din Codul penal nu poate fi interpretată decât în sensul că îndeplinirea atribuției de serviciu se realizează «prin încălcarea legii». Aceasta este singura interpretare care poate determina compatibilitatea normelor penale criticate cu dispozițiile constituționale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii...

Comportamentul interzis trebuie impus de către legiuitor chiar prin lege..., neputând fi dedus, eventual, din raționamente ale judecătorului de natură să substituie normele juridice. În acest sens, instanța de contencios constituțional a reținut că, în sistemul continental, jurisprudența nu constituie izvor de drept așa încât înțelesul unei norme să poată fi clarificat pe această cale, deoarece, într-un asemenea caz, judecătorul ar deveni legiuitor...

În materie penală, principiul legalității incriminării, „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*”, impune ca numai legiuitorul primar să poată stabili conduita pe care destinatarul legii este obligat să o respecte, în caz contrar aceștia supunându-se sancțiunii penale. Pentru aceste argumente, Curtea constată că dispozițiile criticate încalcă prevederile art.1 alin.(4) și (5) din Constituție prin faptul că permit configurarea elementului material al laturii obiective a infracțiunii de abuz în serviciu prin activitatea altor organe, altele decât Parlament – prin adoptarea legii, în temeiul art.73 alin.(1) din Constituție (*subl. ne aparține*)” [35].

6. În finalul acestui studiu, nu putem face abstracție de unele prevederi ale Legii privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001 [36].

Astfel, articolul 4 al acestei legi stabilește, printre altele: „(1) Actul legislativ trebuie să corespundă prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, principiilor și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, inclusiv legislației comunitare. (2) Actul legislativ trebuie să corespundă dispozițiilor constituționale și să fie în concordanță cu cadrul juridic existent, cu sistemul de codificare și unificare a legislației. (3) La elaborarea, adoptarea și aplicarea actului legislativ se respectă principiile: ...b) ...predictabilității normelor juridice...”

La rândul său, art.19 al Legii privind actele legislative prevede, *inter alia*: „Textul proiectului de act legislativ se elaborează în limba de stat, cu respectarea următoarelor reguli: a) fraza se construiește conform normelor gramaticale, astfel încât să exprime corect, concis și fără echivoc ideea, să fie înțeleasă ușor de orice subiect interesat;...”

Considerăm că amendamentele, operate prin Legea nr.193/2016 și Legea nr.196/2016, nu corespund acestor exigențe. O demonstrează argumentele pe care le-am prezentat în cadrul prezentului studiu.

Referințe:

1. Prin aceeași lege: articolul 133¹ „Membru de familie” a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut: „Prin membru de familie se înțelege: a) în condiția de colocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).”; alineatul (2) art.145 a fost completat cu litera e¹) cu următorul conținut: „asupra unui membru de familie.”; Codul penal a fost completat cu articolul 320¹ „Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie”, având următoarea dispoziție: „Neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie”.

De asemenea, prin Legea nr.196/2016, au fost operate amendamente în: Legea taxei de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 03.12.1992*; Codul de procedură penală, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003**; Codul de procedură civilă, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 30.05.2003***; Legea privind administrația publică locală, adoptată de

Parlamentul Republicii Moldova la 28.12.2006****; Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 01.03.2007*****; Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 26.07.2007*****; Legea cu privire la probațiune, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.02.2008*****; Codul contravențional, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.10.2008*****; Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.07.2010*****; Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.06.2012*****; Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2012*****.

* *Monitorul Oficial al Parlamentului Republicii Moldova*, 1992, nr.12.

** *Ibidem*, 2003, nr.104-110.

*** *Ibidem*, nr.111-115.

**** *Ibidem*, 2007, nr.32-35.

***** *Ibidem*, 2008, nr.55-56.

***** *Ibidem*, 2007, nr.157-160.

***** *Ibidem*, 2008, nr.103-105.

***** *Ibidem*, 2009, nr.3-6.

***** *Ibidem*, 2010, nr.179-181.

***** *Ibidem*, 2012, nr.222-227.

***** *Ibidem*, 2013, nr.42-47.

2. Este necesar de precizat că, în Partea specială a Codului penal din 1961, puncte erau stabilite numai în unele articole ale cap. 12 „Infrațiuni militare”. Aceste puncte îndeplineau aceeași funcție ca și alineatele în cadrul altor articole. Singura deosebire se exprima în aceea că punctele erau numerotate, iar alineatele nu erau numerotate.

3. *Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002)*. Chișinău, 2000, p.277-282.

4. Коробец Б.Н. *Оценочные понятия в российском уголовном праве: социальная обусловленность и юридическая сущность* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2007, с.9.

5. Левина Д.Н. *Теоретические проблемы толкования и применения оценочных понятий* / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2007, с.12.

6. Бавсун М.В. Изменения и дополнения уголовного закона как средства повышения эффективности его применения. В: *Актуальные проблемы российского права*, 2013, № 4, с.475-482.

7. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56.

8. *Ibidem*, 2014, nr.92-98.

9. Proiectul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la judecarea cauzelor penale despre violența în familie.

<http://csj.md/index.php/unificarea-practicii-judiciare/proiecte-hot-explicative-plen/641-cu-privire-la-judecarea-cauzelor-penale-despre-violenta-in-familie-ffff>

10. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.18-20.

11. *Ibidem*, 2013, nr.6-9.
12. *Ibidem*, 2011, nr.114-116.
13. Recurgem la sintagma „circumstanță agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal”, și nu la sintagma „circumstanță agravantă a infracțiunii”, pentru a deosebi circumstanța agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, de circumstanța agravantă a infracțiunii prevăzută în Partea generală a Codului penal. În contextul prezentului studiu, cel din urmă tip de circumstanță agravantă nu comportă interes.
14. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Sub red. lui I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. București: Univers enciclopedic, 1998, p.179.
15. Marcu F., Maneca C. *Dicționar de neologisme*. București: Editura Academiei, 1986, p.145.
16. Tanoviceanu I. *Tratat de drept și procedură penală*. Vol.II. București: Curierul judiciar, 1925, p.157.
17. Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000168046253e>
18. În Notele informative la două dintre proiectele care stau la baza adoptării Legii nr.196/2016 se menționează: „S-a propus într-o redacție nouă expunerea art.201¹ CP RM privind infracțiunea de violență în familie, modificată în corespundere cu definiția propusă de Convenția menționată (se are în vedere Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice – n.a.)”*. În realitate, art.3 al respectivei Convenții conține următoarea definiție-cadru: „violența domestică” va însemna toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima”.
- * Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_1472_Nota-informativa.pdf; Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_3044_4.-Nota-informativa-ro.pdf
19. Bărcănescu D. *Conținutul infracțiunii și principiul legalității*. București: All Beck, 2005, p.133.
20. Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.09.2015. Dosarul nr.4-1re-265/2015. http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=836
21. *Affaire Lebedinschi c. République de Moldova*. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155213>
22. Ромашов Р.А. Интерпретация права: лингвистический и технико-юридический аспекты. В: *Юрлингвистика-10: Лингвоконфликтология и юриспруденция*. Под ред. Н.Д. Голева и Т.В. Чернышовой. Кемерово; Барнаул: Издательство Алтайского университета, 2010, с.52-58.
23. Марчук В.В. Терминология уголовного закона и квалификация преступлений: В: *Право и демократия: сборник научных трудов*. Под ред. В.Н. Бибило и др. Минск: БГУ, 2007, Вып.18, с.224-238.
24. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.235-240.
25. *Ibidem*, 2012, nr.113-118.
26. *Ibidem*, 2013, nr.18-21.
27. *Ibidem*, 2014, nr.364-365.
28. *Ibidem*, 2015, nr.115-123.
29. *Ibidem*, 2016, nr.232-244.
30. *Monitorul Oficial al României*. Partea I, 2010, nr.584.
31. *Ibidem*. Partea I, 2012, nr.116.
32. *Ibidem*. Partea I, 2015, nr.495.
33. *Ibidem*. Partea I, 2016, nr.160.
34. *Ibidem*. Partea I, 2016, nr.117.
35. *Ibidem*. Partea I, 2016, nr.517.
36. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.36-38.